

Ольга Василенко,

канд. іст. наук,

директор Інституту бібліотекознавства,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ЗАВДАННЯ

Розглянуто сучасний досвід і фактори, які впливають на процес імплементації міжнародних стандартів з бібліотечної діяльності в Україні, та розвиток нормативно-методичної бази в контексті наукового, організаційного і методичного забезпечення.

Обґрунтовано пріоритетність розроблення та поширення методичних рекомендацій до національного стандарту «ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT) Information and documentation – International library statistics. Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика». Підкреслено важливість дотримання усіма бібліотеками норм, закріплених у нових стандартах, що дає однакове розуміння термінів, понять та методик для отримання статистичних даних і визначення показників ефективності роботи бібліотек. Акцентовано увагу на необхідності поглиблення координації роботи органів стандартизації, співпраці бібліотек та бібліотечних асоціацій.

Ключові слова: стандартизація бібліотечної діяльності, нормативно-методична база, стратегія розвитку бібліотечної справи; стандарти ISO.

В умовах формування інформаційного суспільства інтеграція України у світовий інформаційний простір розглядається як визначальний чинник цивілізаційного розвитку країни. Глобальні суспільно-економічні перетворення відбиваються на вітчизняній бібліотечно-інформаційній сфері уточненням пріоритетів, адаптацією до ринкового середовища, прийняттям нової моделі функціонування, засвоєнням нетрадиційних технологій соціальної й економічної взаємодії, посиленням ролі виробника бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг. Водночас входження інформаційного потенціалу наукових бібліотек у світовий

інформаційний простір вимагає якнайшвидшої адаптації України до світового співтовариства шляхом цілеспрямованої імплементації норм міжнародного права і стандартів до нормативно-правової і науково-методичної бази діяльності вітчизняних бібліотек. Насамперед ідеться про імплементацію міжнародних стандартів, що є поширеною практикою у європейських та інших країнах світу.

Під впливом трансформації діяльність наукових бібліотек, які забезпечують повний технологічний цикл систематизації й цільового поширення якісних бібліотечно-інформаційних послуг, спрямована на консолідацію суспільства; дотримання європейських цінностей, інтеграцію у європейське співтовариство; вільний доступ до інформації, знань і культурного надбання. Чинна нормативно-правова база та система стандартів бібліотечно-інформаційної сфери характеризується фрагментарністю, суперечливістю, неузгодженістю з міжнародними нормативними актами, тому потребує дієвої зміни та доповнень для оптимізації ефективності роботи бібліотек. Процес упровадження міжнародних стандартів зумовлений як підвищенням ефективності бібліотечно-інформаційної діяльності, так і потребою виходу на якісно новий рівень розвитку стандартизації, спрямованої на вирішення завдань, висунутих у зв'язку зі становленням України як правової держави.

Важливу роль у зазначеному процесі має теоретичне забезпечення, яке завдяки створенню науково обґрунтованих засад сприятиме формуванню надійних умов для цивілізованого входження нашої держави у світове співтовариство та її інтеграції у європейські структури. Останнім часом з різним ступенем повноти проблеми імплементації міжнародних стандартів в окремих галузях соціально-економічної діяльності, її механізму та способів реалізації висвітлювали вітчизняні та зарубіжні вчені, однак досліджувані ними питання не розглядалися з позицій бібліотекознавства та бібліотечної справи. Українські вчені в дослідженнях, що стосуються окремих аспектів нормативного і методичного забезпечення, найчастіше зверталися до викладу своїх напрацювань через аналіз нормативних та законодавчих документів, у яких висвітлювали зміст і проблеми окремих положень нормативного документа, акцентували увагу на помилках, пропонували корективи. Аналітичному огляду чинних законодавчих і нормативних документів бібліотечної діяльності України та зарубіжжя присвячено публікації українських авторів

О. Василенко, Т. Вилегжаніної, М. Зніщенка, Г. Солоїденко, А. Соляник, Н. Розколупи, А. Харченко, О. Устіннікової та ін.

У контексті розвитку законодавства інформаційної сфери і бібліотечної справи України загалом деякі питання, пов'язані зі стандартизацією та вдосконаленням законодавчих норм діяльності бібліотек, розглядалися у монографічних і дисертаційних дослідженнях Л. Петрової («Соціально-економічні аспекти розвитку бібліотек України в сучасних умовах», 2006), І. Давидової («Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві», 2008), Т. Гранчак («Бібліотека і політична комунікація», 2012), І. Коваленко («Теоретичні проблеми розвитку інформаційного права України», 2012).

В аспекті впровадження та використання міжнародних стандартів розглядалися окремі питання розвитку сучасної термінології української бібліотечно-інформаційної галузі Н. Стрішенець, М. Сташко, Л. Костенком, Л. Філіповою, Т. Ярошенко, Г. Швецовою-Водкою. Ці автори зазначали, що чинні національні стандарти не позбавлені окремих недоліків, зумовлених поспішністю в їх розробці, грішать неточностями щодо науково-теоретичних здобутків сучасного бібліотекознавства та потребують мовної експертизи, хоча значення їх у формуванні української бібліотечної термінології досить вагоме.

Необхідність дієвої зміни та доповнень у галузі законодавчого й нормативного забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності, шляхи вирішення проблем неодноразово актуалізовані у публікаціях на сторінках фахових періодичних і продовжуваних видань («Бібліотечний вісник», «Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського», «Бібліотечна планета», «Вісник Книжкової палати», «Вісник Харківської державної академії культури» тощо).

Однак слід зазначити, що на сьогодні відсутні наукові публікації, в яких комплексно висвітлюється механізм імплементации міжнародних стандартів у практику вітчизняних бібліотек. Мета статті – розглянути основні аспекти імплементации міжнародних стандартів з бібліотечної діяльності, визначити пріоритетні завдання сучасного періоду в контексті впровадження нових національних стандартів.

У сфері міжнародної стандартизації часто застосовується термін *імплементация* (від англ. implement), який означає «здійснення, забезпечення виконання», та буквально, як наголошують українські мовознавці

(forum.slovnuk.ua/lofiversion/index.php?t23.html), – «забезпечення практичного результату й фактичного виконання конкретними засобами». У контексті стандартизації бібліотечної справи ми розглядаємо імплементацію як діяльність, яка здійснюється міжнародними і державними органами, провідними бібліотечно-інформаційними установами та асоціаціями з метою втілення норм міжнародних стандартів у національну практику.

Відповідно до чинного Закону України «Про стандартизацію» міжнародний стандарт визначається як «стандарт, прийнятий міжнародною організацією із стандартизації і доступний для широкого кола користувачів». На основі міжнародних стандартів та наукових досягнень, знань і практики розробляються національні стандарти. Прийняття міжнародних, регіональних стандартів, кодексів усталеної практики, інших документів, прирівняних до них, а також внесення змін до цих документів регламентується ДСТУ 1.7:2015 «Національна стандартизація. Правила та методи прийняття міжнародних і регіональних нормативних документів (ISO/IEC Guide 21–1:2005, NEQ; ISO/IEC Guide 21–2:2005, NEQ)» [1].

Для бібліотечної справи України впровадження міжнародних стандартів як національних і нормативних документів по суті прямої дії є новим досвідом, як, власне, і імплементація міжнародних стандартів (далі – ІМС). Аналіз процесів і подій, пов'язаних зі стандартизацією, які відбулися останнім часом у бібліотечній справі України, засвідчив, що ІМС забезпечується на рівні трьох напрямів діяльності: науковому, організаційному, методичному.

Хоча питання впровадження міжнародних стандартів у різних аспектах упродовж останнього десятиріччя неодноразово порушувалися на сторінках фахових видань та бібліотечних форумах, прискорення цей процес набув зі схваленням Кабінетом Міністрів України у березні 2016 р. Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України». У документі серед основних стратегічно важливих завдань наголошено на необхідності вдосконалення нормативно-правової бази, яка стосується діяльності бібліотек, врегулювання стандартів бібліотечно-інформаційної галузі відповідно до міжнародних стандартів, упровадження національних стандартів України з бібліотечної статистики, каталогі-

зації, бібліотечного обслуговування, бібліотечних приміщень тощо [7]. Враховуючи актуальність завдань, зумовлених комплексом факторів, пов'язаних із трансформаційними процесами бібліотечної діяльності в умовах розвитку інформаційного суспільства та визначеними на державному рівні пріоритетності прийняття в Україні міжнародних стандартів та кодексів усталеної практики як національних [5, ст. 4], Інститут бібліотекознавства (ІБ) НБУВ означені проблеми розробляє у рамках відомчої науково-дослідної роботи (далі – НДР) «Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів» (2017–2019 рр.), затвердженої 30.06.2016 р. Постановою Бюро відділення історії, філософії і права Національної академії наук України. Головна мета дослідження полягає у розробленні теоретико-методологічних засад та методичного інструментарію для імплементції міжнародних нормативних документів у діяльність наукових бібліотек; вироблення рекомендацій щодо оптимізації нормативно-правової бази з охорони інтелектуальної власності для наукових бібліотек відповідно до європейських та міжнародних стандартів.

Програмою дослідження передбачено виконання комплексу взаємопов'язаних завдань за такими напрямками: концептуальні засади розвитку нормативно-методичної бази бібліотечно-інформаційної діяльності наукових бібліотек; науково-методичне забезпечення впровадження міжнародних стандартів у діяльність наукових бібліотек; оптимізація нормативно-правової бази діяльності наукової бібліотеки відповідно до європейських та міжнародних стандартів з проблем інтелектуальної власності.

Досягнення поставленої мети пов'язане з вирішенням низки актуальних для наукових бібліотек України завдань, зокрема: дослідження наукових підходів та практики імплементції міжнародних нормативних документів у сфері бібліотечно-інформаційної діяльності; визначення теоретико-методологічних засад імплементції міжнародних нормативних і методичних документів у діяльність наукових бібліотек; компаративний аналіз чинних національних та міжнародних нормативних документів, що використовуються в бібліотечно-інформаційній діяльності та охороні об'єктів інтелектуальної власності науковими бібліотеками; вивчення європейських та міжнародних стандартів з авторського права, визначення особливостей нормативно-правового забезпечення охорони об'єктів інтелектуальної

власності в бібліотеках іноземних держав; дослідження науково-методичних підходів і гармонійне використання термінології з інтелектуальної власності, авторського права, бібліотечної статистики та каталогізації (RDA) у бібліотечній справі України; розроблення науково-методичної та інформаційної бази з упровадження міжнародних стандартів як національних (з охорони об'єктів інтелектуальної власності, бібліотечної статистики, каталогізації, збереження персональних даних користувачів бібліотеки, підготовки наукових видань) у діяльність наукових бібліотек України; оптимізація нормативного та науково-методичного забезпечення системи обліку бібліотечних фондів наукових бібліотек; кодифікація нормативно-методичної бази діяльності НБУВ у сфері інтелектуальної власності, удосконалення механізму щодо набуття правової охорони об'єктів інтелектуальної власності бібліотеки; вироблення та впровадження пропозицій і рекомендацій (за результатами НДР) для органів державної влади, міністерств і відомств, наукових установ системи НАН України, наукових і публічних бібліотек; організація науково-методичних заходів для бібліотек мережі НАН України та провідних бібліотек України з упровадження міжнародних стандартів.

При визначенні напрямів та завдань дослідження враховано, що діяльність наукової бібліотеки у сфері інтелектуальної власності також зумовлює необхідність зосередження уваги на оптимізації нормативно-правової бази відповідно до європейських та міжнародних стандартів. У зв'язку з цим стандартизація як дієвий інструмент нормативного регулювання сфери бібліотечно-інформаційної діяльності набуває все більшого значення. Водночас із затвердженням теми НДР ІБ НБУВ та початком виконання поставлених завдань відбувається значна організаційна робота з упровадження нових стандартів міжнародної організації зі стандартизації (ISO), прийнятих як національних, формування та створення підкомітету зі стандартизації бібліотечної діяльності.

Національний орган стандартизації Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» наказом № 244 від 22.08.2016 р. методом підтвердження з наданням чинності прийняв національні стандарти України, які регламентують діяльність бібліотечно-інформаційної сфери, гармонізовані з міжнародними та європейськими нормативними документами [6]. З 01.09.2016 р. набрали чинності [2–4] такі стандарти:

- ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT) Information and documentation – International library statistics. Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика;
- ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек;
- ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT) Information and documentation – Library performance indicators. Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек.

Прийняття цих стандартів в Україні для широкого бібліотечного загалу було давно очікуваною подією, оскільки вирішувало комплекс проблем, зумовлених інформатизацією бібліотек та пов'язаних із введенням і визначенням ряду нових термінів і понять у сфері бібліотечної діяльності, обліку бібліотечно-інформаційних ресурсів, послуг тощо. Однак перепорою на шляху оперативного та широкого впровадження цих нормативних документів стали такі чинники, як метод прийняття, відсутність вільного доступу до тексту стандарту, а також необов'язковість застосування національних стандартів у роботі бібліотек.

Прийняття міжнародних нормативних документів як національних може відбуватися методом підтвердження чи методом перевидання. Якщо останній передбачає передрук, переклад і перероблення, то метод підтвердження вважається найпростішим, оскільки не потребує перекладу та передруку тексту міжнародного нормативного документа і застосовується мовою оригіналу [1, с. 5].

Нововведені національні стандарти – англійською мовою, а відсутність професійного, узгодженого з українськими бібліотечними фахівцями перекладу може призвести до різного трактування термінів, методик і унеможливить ефективне використання норм стандартів у роботі, зокрема зведення статистичних даних та визначення показників ефективності та оцінювання роботи бібліотек.

Відповідно до чинного законодавства «національні стандарти та кодекси усталеної практики застосовуються на добровільній основі» [5, ст. 23] (крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами). Тобто формально кожна бібліотека, її керівна структура (відомство), освітня установа та будь-яка інша, дотична до бібліотечної діяльності, організація може вирішувати самостійно:

дотримуватиметься вона будь-якого стандарту чи ні. Відсутність чіткої регламентації та узгодженості щодо застосування національних стандартів у бібліотечній практиці може спричинитися до термінологічного та методичного колапсу, що неприпустимо в умовах інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечній діяльності як для бібліотечної справи в цілому, так і для організації бібліотечної статистики зокрема. Як засвідчує досвід європейських країн, в яких також дотримуються принципу добровільності щодо застосування національних стандартів, консолідаційною силою в їх упровадженні є бібліотечні асоціації та національні бібліотеки.

За цих обставин також потрібно враховувати, що при впровадженні нових нормативних документів «забороняється повністю чи частково видавати, відтворювати з метою розповсюдження і розповсюджувати як офіційні видання будь-які національні стандарти» [5, ст. 23], тобто кожна установа має офіційно придбати у держави (національного органу стандартизації) примірник стандарту для власного користування.

Таким чином, обов'язковими складовими впровадження нових національних стандартів у діяльність бібліотек країни є, по-перше, методичне забезпечення, розроблене на високому фаховому рівні, по-друге, узгоджена політика бібліотек різних систем і відомств у дотриманні норм, визначених у новоприйнятих стандартах.

З огляду на ситуацію, що створилася, інститут ініціював розроблення методичного забезпечення за основними напрямками бібліотечної діяльності в контексті впровадження вищезазначених національних стандартів на основі взаємодії з іншими бібліотеками. Насамперед вирішено створити робочі групи з аналізу англomовних дефініцій, наведених у стандартах для визначення їх українського аналога. Формування робочих груп, до складу яких увійшли провідні бібліотечні фахівці з різних наукових бібліотек України зі знанням англійської мови і предмета стандартизації, відбувалося упродовж вересня – жовтня 2016 р.

У рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (Київ, жовтень 2016 р.), організованої НБУВ, було проведено круглий стіл «Актуальні питання стандартизації бібліотечної справи України», на якому присутні підтримали пропозиції та розпочату роботу

ІБ НБУВ, наголошуючи на актуальності розроблення методичної бази для забезпечення успішного переходу бібліотек України на нові національні стандарти, гармонізовані з міжнародними та європейськими нормативними документами, та необхідності співпраці у цьому напрямі наукових бібліотек різних систем і відомств [12]. Безпосередня робота груп розпочалася після розширеного засідання науково-методичної ради ІБ НБУВ (листопад 2016 р.), на якому визначено склад груп, поточні завдання і терміни їх виконання.

Водночас Національним органом стандартизації «Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості»» (нова назва «Українське агентство стандартизації») було підготовлено внесення змін до структури Технічного комітету 144 «Інформація і документація» та керівного складу. Згідно з наказом № 407 від 06.12.2016 р. було утворено у складі ТК-144 чотири підкомітети зі стандартизації, серед яких ПК-4 «Бібліотечна діяльність» (головою цього підкомітету затверджено О. Василенко).

Пропозиція Українського інституту науково-технічної експертизи і інформації (УкрНТЕІ) (як державної наукової установи, уповноваженої на здійснення функцій секретаріату Технічного комітету із стандартизації ТК-144 «Інформація і документація») щодо створення ПК-4 «Бібліотечна діяльність» на базі НБУВ була обговорена і підтримана представниками провідних бібліотек різних систем і відомств – учасниками вищезазначеного круглого столу міжнародної наукової конференції (2016 р.) [11, с. 33], що й зафіксовано у «Рекомендаціях міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» [12, с. 49].

Визначення НБУВ як методичного центру стандартизації бібліотечної діяльності в Україні базується, насамперед, на вивченні досвіду європейських країн, у яких функції центрів зі стандартизації бібліотечної діяльності покладено на національні бібліотеки. НБУВ упродовж своєї діяльності приділяє увагу питанням стандартизації в бібліотечній справі, проводить значну дослідницьку та експертну роботу в цій сфері [8, 10, 14–16 та ін.].

Також Інститутом бібліотекознавства НБУВ ініційовано проведення низки науково-організаційних заходів, на яких серед інших важливих

проблем, пов'язаних з інноваціями в роботі вітчизняних бібліотек, обговорювалися й питання розвитку стандартизації бібліотечної діяльності на основі гармонізації з міжнародними стандартами ISO. Серед таких, що відбулися останнім часом, результативними для розробки цієї проблеми стали підсумки круглого столу «Нормативне забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності», проведеного у рамках Міжнародної наукової конференції «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (2013 р.).

На цьому заході було обговорено комплекс проблемних питань у сфері стандартизації бібліотечної справи, щодо підвищення якості підготовки нормативних документів і відкритості роботи ТК-144, пов'язаної з розробкою та оприлюдненням перспективних і поточних планів підготовки стандартів, широким обговоренням проєктів нормативних документів спеціалістами бібліотечно-інформаційних установ тощо [9].

ТК-144 запропонував національному органу із стандартизації включити до Програми робіт з національної стандартизації прийняття як національних міжнародних стандартів ISO 2789:2013 «Information and documentation – International library statistics»; ISO 16439:2014 «Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries»; ISO 11620:2014 «Information and documentation – Library performance indicators». Це й було зроблено. У 2016 р. названі міжнародні нормативні документи було прийнято методом підтвердження як національні стандарти. Робота підкомітету зі стандартизації ПК-4 «Бібліотечна діяльність» (див. публікацію О. Яковенко) та упровадження нових національних стандартів триває.

Сьогодні першочерговим завданням щодо методичного забезпечення впровадження новоприйнятих стандартів є розроблення нормативних і методичних документів (інструкцій, рекомендацій тощо) до національного стандарту «ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT) Information and documentation – International library statistics. Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика», проєкти яких мають пройти фахове обговорення. Пріоритетність цього стандарту зумовлена тим, що він, по-перше, є термінологічним та методичним базисом для застосування інших стандартів (ДСТУ ISO 16439:2016 і

ДСТУ ISO 11620:2016), по-друге, дає змогу вже зараз реалізувати на практиці закріплені положеннями статистичний облік інноваційних складових за основними напрямками бібліотечної діяльності. Так, як складові бібліотечного фонду (у примірниках, назвах) визначаються не тільки електронні видання, що мають фізичну основу (оптичний диск), а й мережеві локальні документи, які зберігаються на комп'ютерному устаткуванні бібліотеки, а також мережеві віддалені документи, одержувані бібліотекою від інших інформаційних установ у тимчасове користування через інформаційно-телекомунікаційні мережі за ліцензійним доступом. Відповідно, усі ці електронні документи включаються і до статистичних показників видачі документів (кількість виданих/завантажених електронних документів), а також враховується увесь блок електронних бібліотечно-інформаційних послуг: бібліографічних довідок, консультацій, бібліотечних заходів тощо.

Показник «користувачі бібліотеки» нині розглядається як узагальнюючий і застосовується до усіх фізичних або юридичних осіб, які звертаються за послугами до бібліотечних установ, у т. ч. дистанційно через електронні інформаційні мережі. На сайтах вітчизняних бібліотек практика електронної реєстрації користувачів ще не поширена, утім, бібліотеки мають змогу показати кількість дистанційних користувачів за кодами унікальних ір-адрес.

Таким чином, унормовані в ДСТУ ISO 2789:2016 дефініції, поняття та визначені методики [2] разом із розробленими інструктивно-методичними документами слугуватимуть підґрунтям для розвитку методичної бази з упровадження «ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек» та «ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT) Information and documentation – Library performance indicators. Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек» [3, 4]. Водночас перед вітчизняною бібліотечною статистикою як галуззю науково-практичної діяльності постають актуальні завдання, пов'язані з оновленням системи підготовки та наданням статистичної інформації органам бібліотечного управління, а саме:

- формування нових підходів щодо вивчення роботи бібліотек як суб'єктів бібліотечної та інформаційної діяльності;

- перегляд номенклатури показників та уніфікація форм постійного державного статистичного спостереження;
- підготовка методичних документів з організації статистичних досліджень у бібліотеках;
- організація науково-методичних заходів та консультацій для бібліотечних фахівців.

У цілому це дасть змогу сформуванню оновленої системи статистичних показників із бібліотечно-інформаційної діяльності, використовувати комплексний, збалансований та інтегральний підходи у статистичних дослідженнях роботи бібліотек, розробці теоретико-методологічних і практичних засад розвитку бібліотечної статистики.

Доцільно наголосити, що робота з упровадження нових стандартів із бібліотечної діяльності в Україні була б успішнішою за умови вирішення актуальних організаційних та фінансових проблем. Треба констатувати, що роботи із стандартизації в європейських країнах фінансуються як державою, так і бібліотечними асоціаціями. Національні бібліотеки, на які покладено завдання нормативного забезпечення галузі, співпрацюють з іншими провідними бібліотеками країни, національними органами стандартизації та міжнародними організаціями – розробниками стандартів із бібліотечної діяльності (ISO – Міжнародна організація зі стандартизації; ІФЛА – Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ), а також безпосередньо беруть участь у розробленні та експертизі міжнародних стандартів із бібліотечної діяльності. Наразі забезпечення цього комплексу робіт в Україні є проблемою, насамперед, через відсутність фінансової та належної кадрової підтримки.

Дослідники О. Давиденко, С. Денисенко, О. Резнік поділяють процес ІМС у галузі міжнародного права та соціальної економіки на п'ять стадій [13]. Погоджуючись у цілому з їхньою думкою, вважаємо за необхідне зробити деякі уточнення. Враховуючи розглянуті у цій публікації особливості ІМС з бібліотечної діяльності в Україні на сучасному етапі (у тому числі і метод прийняття), у цьому процесі пропонуємо виділити такі стадії:

- прийняття міжнародних стандартів (ратифікація, закріплення конкретних положень);
- визначення хронологічних рамок упровадження залежно від наявних можливостей;
- визначення відповідальних органів та посадових осіб, на яких спеці-

ально покладається обов'язок забезпечення впровадження конкретного стандарту;

- інтерпретація положень та розроблення методичних документів;
- експертиза, апробація та поширення методичних розробок (рекомендацій).

Висновки. Необхідно констатувати, що процес імплементации міжнародних стандартів із бібліотечної діяльності в Україні на всіх стадіях його здійснення потребує оптимізації та подальшого розвитку щодо наукового, методичного та організаційного забезпечення. Успішна реалізація завдань розвитку бібліотечної діяльності на основі міжнародних стандартів, оновлення термінології, поступове впровадження новітніх методик із формування інтегрованих інформаційних е-ресурсів та е-сервісів, організації бібліотечної статистики та створення системи охорони об'єктів інтелектуальної власності в бібліотеках напряму пов'язані з консолідацією зусиль і поглибленням співпраці провідних бібліотек України та долученням до цього процесу бібліотечних асоціацій.

Важливою проблемою розвитку стандартизації бібліотечної діяльності, що потребує узгодженого вирішення з керівними державними та відомчими органами, є поліпшення фінансової підтримки цього важливого напряму діяльності, що дасть змогу підвищити оперативність та якість підготовки нормативно-методичних документів, та організація взаємодії на міжнародному рівні.

У цілому вирішення цих проблем та реалізація поставлених завдань із розвитку нормативно-методичної бази бібліотечної діяльності на основі міжнародних стандартів дасть змогу підняти на якісно вищий рівень суспільної значущості роботу вітчизняних бібліотек щодо забезпечення суспільства якісною інформацією, сприятиме активізації участі наукових бібліотек України у міжвідомчих та міжнародних інформаційних проектах, прискоренню їх інтеграції у світове бібліотечно-інформаційне співтовариство.

Література

1. ДСТУ 1.7:2015 (ISO/IEC Guide 21–1:2005, NEQ; ISO/IEC Guide 21–2:2005, NEQ) Національна стандартизація. Правила та методи прийняття міжнародних і регіональних нормативних документів. – Чинний від 2015–12–20. – Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2015. – 30 с.
2. ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT) Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика: Information and documentation – International library statistics. – Чинний від 2016–09–01. – Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 71 с.
3. ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек. Інформація та документація: Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Information and documentation. – Чинний від 2016–09–01. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 82 с.
4. ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT) Показники функціонування бібліотек. Інформація та документація: Library performance indicators. Information and documentation. – Чинний від 2016–09–01. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 100 с.
5. Про стандартизацію: Закон України від 05 черв. 2014 р. № 2408-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1315–18>. – Назва з екрана.
6. Про прийняття національних нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, та скасування національних стандартів України : Наказ ДП «УкрНДНЦ» від 22 серп. 2016 р. № 244 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-priinjattja-nacionalnih-normativnih-dokumentiv-ukrayini-doc281020.html>. – Назва з екрана.
7. Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/219–2016-%D1%80>. – Назва з екрана.
8. *Василенко О. М.* Бібліотечна статистика в Україні: досвід і перспективи реформування / О. М. Василенко // Бібл. вісн. – 2005. – № 1. – С. 6–13.
9. *Василенко О. М.* Нормативне забезпечення бібліотечно-інформа-

ційної діяльності / О. М. Василенко, Р. В. Поліщук // Бібл. вісн. – 2013. – № 6. – С. 41–42.

10. *Воскобойнікова-Гузєва О. В.* Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : Академперіодика, 2014. – 362 с.

11. *Клименко О. З.* Наукові бібліотеки: основні напрями інтеграції з закладами освіти, науки та культури / О. З. Клименко, Л. М. Дем'янюк // Бібл. вісн. – 2016. – № 6. – С. 30–33.

12. Рекомендації Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація : формування національного інформаційного простору» // Бібл. вісн. – 2016. – № 6. – С. 47–52.

13. *Резнік О. М.* Імплементация міжнародних стандартів спрощення та гармонізації митних процедур в Україні / О. М. Резнік, С. І. Денисенко // Система забезпечення договірних зобов'язань в праві та законі : матеріали наук.-практ. круглого столу 14 листоп. 2014 р. – Одеса, 2014. – С. 46–48.

14. *Солоіденко Г. І.* Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку : [монографія] / Г. І. Солоіденко. – Київ, 2010. – 204 с.

15. *Стрішенець Н. В.* Англо-український словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології / Н. В. Стрішенець ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2004. – 329 с.

16. *Стрішенець Н. В.* Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема : бібліотекознавчий аспект : монографія / Н. В. Стрішенець ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2011. – 501 с.

References

1. Natsionalna standartyzatsiia. Pravyla ta metody pryiniattia mizhnarodnykh i rehionalnykh normatyvnykh dokumentiv [National standardization. Rules and methods for the adoption of international and regional normative documents]. (2015). (ISO/IEC Guide 21–1:2005, NEQ; ISO/IEC Guide 21–2:2005, NEQ) DSTU 1.7:2015 from 20 th December 2015. Kyiv: DP «UkrNDNTS» [in Ukrainian].
2. Informatsiia ta dokumentatsiia. Mizhnarodna bibliotechna statystyka [Information and documentation – International library statistics]. (2016). (ISO 2789:2013, IDT) DSTU ISO 2789:2016 from 1 st September 2016. Kyiv: DP «UkrNDNTS» [in Ukrainian].
3. Metody ta protsedury otsiniuvannia vplyvu bibliotek. Informatsiia ta dokumentatsiia. [Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Information and documentation]. (2016). (ISO 16439:2014, IDT) DSTU ISO 16439:2016 from 1 st September 2016. Kyiv: DP «UkrNDNTS» [in Ukrainian].
4. Pokaznyky funktsionuvannia bibliotek. Informatsiia ta dokumentatsiia. [Library performance indicators. Information and documentation]. (2016). (ISO 11620:2014, IDT) DSTU ISO 11620:2016 from 1 st September 2016. Kyiv: DP «UkrNDNTS» [in Ukrainian].
5. Pro standartyzatsiiu: Zakon Ukrainy vid 05 chervnia 2014 r. № 2408–III. [On standardization: Law of Ukraine dated June 5, 2014, No. 2408-III] (2014). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1315–18> [in Ukrainian].
6. Pro pryiniattia natsionalnykh normatyvnykh dokumentiv Ukrainy, harmonizovanykh z mizhnarodnyimi ta yevropeiskymy normatyvnymi dokumentamy, ta skasuvannia natsionalnykh standartiv Ukrainy: nakatz 22 serp. 2016 roku № 244 [On adoption of national normative documents of Ukraine, harmonized with international and European normative documents, and abolition of national standards of Ukraine: order of the SE «UkrNDNTS» from August 22.2016, № 244]. (n.d.). *document.ua*. Retrieved from <http://document.ua/pro-priinjattja-nacionalnih-normativnih-dokumentiv-ukrayini-doc281020.html> [in Ukrainian].
7. Stratehiia rozvytku bibliotechnoi spravy v Ukraini do 2025 roku «Yakisni zminy bibliotek zadlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy» [Strategy

of development of library business in Ukraine till 2025 «Qualitative changes of libraries for the sake of sustainable development of Ukraine»] (n.d.). *zakon0.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80> [in Ukrainian].

8. Vasylenko, O. M. (2005). Bibliotekna statystyka v Ukraini: dosvid i perspektyvy reformuvannya [Library Statistics in Ukraine: Experience and Perspectives of Reform]. *Biblioteknyi visnyk – The Library Herald*, no. 1, pp. 6–13 [in Ukrainian].

9. Vasylenko, O. M., & Polishchuk, R. V. (2013) Normatyvne zabezpechennia bibliotekno-informatsiinoi diialnosti [Normative provision of library and information activities]. *Biblioteknyi visnyk – The Library Herald*, no. 6, pp. 41–42 [in Ukrainian].

10. Voskoboinikova-Huzieva, O. V. (2014). Stratehii rozvytku bibliotekno-informatsiinoi sfery Ukrainy: henezys, kontseptsii, modernizatsiia [Strategies for the development of the library and information sphere of Ukraine: genesis, concepts, modernization]. Kyiv: Akadempriodyka, NAN Ukrayiny, Nats. b-ka Ukrayiny im. V. I. Vernadskoho [in Ukrainian].

11. Klymenko, O. Z., & Demianiuk L. M. (2016). Naukovi biblioteky: osnovni napriamy intehratsii z zakladamy osvity, nauky ta kultury [Scientific libraries: main directions of integration with educational, scientific and cultural institutions]. *Biblioteknyi visnyk – The Library Herald*, no. 6, pp. 30–33 [in Ukrainian].

12. Rekomendatsii Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Biblioteka. Nauka. Komunikatsiia: formuvannia natsionalnoho informatsiinoho pros-toru» [Recommendations of the International Scientific Conference «Library. Science. Communication: the formation of a national information space»]. (2016). *Biblioteknyi visnyk – The Library Herald*, no. 6, pp. 47–52 [in Ukrainian].

13. Rieznik, O. M., & Denysenko, S. I. (2014) Implementatsiia mizhnarodnykh standartiv sproshchennia ta harmonizatsii mytnykh protsedur v Ukraini [Implementation of International Standards for Simplification and Harmonization of Customs Procedures in Ukraine]. *Systema zabezpechennia dohovirnykh zoboviazan v pravi ta zakoni – The System of Providing Contractual Obligations in Law: Proceedings Scientific and Practical round table*. (pp. 46–48). Odesa [in Ukrainian].

14. Soloidenko, H. I. (2010). Ukrainska bibliotekna terminolohiia: stanov-

lennia ta osnovni etapy rozvytku [Ukrainian library terminology: formation and main stages of development]. Kyiv [in Ukrainian].

15. Strishenets, N. V. (2004). Anhlo-ukrainskyi slovnyk-dovidnyk bibliotekno-informatsiinoi terminolohii [English-Ukrainian Glossary of Library and Information Science]. Kyiv [in Ukrainian].

16. Strishenets, N. V. (2011). Suchasna amerykanska bibliotekno-informatsiina terminosystema: bibliotekoznavchyi aspekt [Modern American library and information terminology system: Library Science aspect]. Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.11.2017.

Olga Vasylenko,

Cand. Sci. (Historical),

Director of Institute,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Implementation of International Standards in Ukrainian Libraries Activity: Main Directions and Tasks

The article considers the contemporary experience and factors influencing the process of implementing international standards into libraries activity in Ukraine and development of normative and methodical frameworks in the context of scientific, organizational and methodical support. Taking into account the peculiarities of implementation and method of adopting new national standards of library activity at the present stage in the process of implementation of international standards, the following stages are emphasized: adoption of international standards (ratification, consolidation of specific provisions); staging (defining the chronological framework of their implementation depending on the possibilities of society and state); determination of responsible authorities and officials, entrusted with responsibility for providing the implementation of a specific standard; interpretation of the provisions and development of methodical documents; examination, approbation and dissemination of methodical recommendations.

The author substantiates priority for the development and dissemination of methodical recommendations on the national standard «DSTU ISO 2789: 2016 (ISO 2789: 2013, IDT) Information and documentation – International library statistics. Information and documentation. International Library Statistics».

The importance for all libraries to be in compliance with norms fixed in the new standards, which gives the same understanding of the terms, concepts and methods for

obtaining statistics and identifying efficiency indicators and evaluating libraries activity is emphasized. Particular attention is paid to the need to deepen coordination of the work of standardization bodies, cooperation between libraries and library associations.

Keywords: standardization of library activity; normative and methodological base; Strategy of library development; ISO standards.